

Innspill regjeringens kontaktutvalg 11. januar 2016 om regjeringens politikk.

Forskning fra Statistisk sentralbyrå (SSB), forteller at i 2013 var det 84 300 fattige barn (8,6%) i Norge. Tar en utgangspunkt i forskning fra 2011, lå 22 % av aleneforeldrefamiliene i Norge inntektsmessig under EUs fattigdomsgrense, det er en økning på 50% siden 2004. SSBs levekårsundersøkelse fra 2011, forteller at hele 54% av aleneforeldre ikke klarer en uforutsett utgift på 10 000 kroner, 22% har ikke råd til en ukes ferie og 17% har ikke råd til å gå til tannlegen.

Blant enslige forsørgere hadde 22 prosent lavinntekt i 2011, mens dette var tilfelle for 7 prosent av alle personer i husholdningstypen par med barn (EUs metode). Barn som har én forsørger har altså mer enn tre ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen som barn med to forsørgere. (SSB: Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2013). Det er i all hovedsak barn med innvandrerbakgrunn og barn som ikke bor i husstander med begge foreldrene som regnes som fattige i Norge.

Enslige forsørgere er også den gruppen som i størst grad opplever at bokostnadene er tyngende på økonomien med 15 prosent mot 5 prosent i befolkningen i 2015. Dette henger sammen med at enslige forsørgere har relativt høye totale bokostnader, i gjennomsnitt 111 000 kroner. Dette er en økning på 15 prosent sammenlignet med 2012. (Boforhold, levekårsundersøkelsen 2015)

Aleneforeldre og innvandrerforeldre har en høyere andel med lav utdanning enn befolkningen generelt, og hele 43 prosent av aleneforeldre med lav utdanning var i 2011 i fattigdomsgruppen. Det å være "feilutdannet", eller dårlig utdannet, låser en ofte i fattigdomsfeller, og mangel på utdanning gjør det vanskelig å bedre den økonomiske situasjonen. Vi vet at fattigdom og lavinntekt ofte går i arv til neste generasjon, og at lav utdanning er en del av den sosiale arven. Det er derfor svært viktig å legge til rette for at barn og unge som vokser opp i disse familiene, får mulighet til å utdanne seg.

Overgangsstønad og aleneforeldres mulighet til å utdanne seg

Det ble i stortinget før sommeren vedtatt flere endringer i overgangsstønaden. Hovedinntrykket vi sitter igjen med, er at det er blitt vanskeligere å være alene med barn gjennom att ytelser til denne gruppen er blitt mindre tilgjengelig. Regjeringen glemmer seg bak arbeidslinjen i forhold til de nylig innførte endringen, men faktum er at de foreslåtte endringene tvert imot motarbeider arbeidslinjen og gjør det nesten umulig for de fleste alenemødre med små barn å videreutdanne/kvalifisere seg for å bli selvforsørget.

Bakgrunnen for lovendringen, ifølge Regjeringen er å få unge, arbeidsføre mennesker, til å velge en aktiv tilværelse i arbeidslivet, framfor en passiv tilværelse på trygd eller sosialhjelp. For å ha rett på overgangsstønad er det krav om yrkesrettet aktivitet fra barnet er ett år. Fakta fra NAV (gjengitt i Statsbudsjettet for 2015) forteller at over 90 prosent av mottakerne av stønaden allerede er i en form for yrkesrettet aktivitet. Dette forteller oss at ytelsen er treffsikker, og bidrar til at mottakerne kommer ut i jobb.

Det er i hovedsak unge kvinner som ønsker en utdanning for å kunne forsørge seg selv og sine barn som rammes. De ytelsene som Lånekassen bidrar med strekker ikke til og de aller fleste som ikke har «rause» velstående foreldre må jobbe ved siden av studiene for å klare seg. Er man alene med omsorgen for barn er det vanskelig, om ikke umulig å kombinere dette med

arbeid. Det eneste alternativet for mange som er i gang med utdanning når de blir alene med barn, vil være å avslutte utdanningen.

Det er en helt klar sammenheng mellom lav utdanning, yrkesdeltakelse og fattigdom blant aleneforeldre. Den beste måten å styrke arbeidslinja er å heve kompetansen/utdanningsnivået til foreldre med lav utdanning og lav inntekt, dette vil samtidig hindre barn fra å vokse opp i fattigdom.

Overgangsstønadene har blitt kuttet i flere omganger de siste årene, samtidig som det har vært en økning av fattige aleneforeldre. Endringene innebærer svært strenge og innsnevrede kriterier for hvem som skal kunne benytte seg av overgangsstønad under utdanning og hvilken utdanning som utløser rett til overgangsstønad. I praksis vil de fleste aleneforeldre med små barn nå være fratatt muligheten til å utdanne seg. I endringene ligger også en mistro til at denne gruppen er i stand til å velge en utdanning som vil kvalifisere til arbeid etter endt studium. Aleneforeldreforeningen sin erfaring er at aleneforeldre har et veldig bevisst forhold til hvilke utdanninger de velger, der målet er å få seg en jobb det er mulig å leve av. Vi vet utfra erfaring og andre land at manglende kvalifisering / utdanning låser alt for mange aleneforeldre i fattigdomsfeller.

Det er også gjennomført en rekke andre kutt og innstramminger knyttet til overgangsstønadene som vi ikke støtter. Blant annet er det redusert muligheten for mottakere av støtten til å oppholde seg utenlands fra 6 mnd. til 6 uker. Ganske absurd, spesielt med tanke på at støtten det første året skal erstatte foreldrepenger og at det ikke stilles krav til aktivitet. Mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP) har for eksempel ikke denne begrensningen.

Vi krever derfor at man endrer overgangsstønadene eller studiefinansieringen for aleneforeldre på en sann måte at aleneforeldre med små barn skal ha mulighet til å avslutte påbegynt utdanning og videreutdanne seg.

Grunnstipendet i videregående skole

Det er ca. 40 000 ungdommer på videregående skole som nå er rammet av endringene i reglene for grunnstipend fra høsten 2015. De aller fleste av disse har foreldre som ikke bor sammen. Vi er spesielt opptatt av de negative konsekvensene dette vil få for ungdommer som bor i familier med veldig svak økonomi. (I 2013, var det 38% av 16- og 17 åringene (dvs 24 000 av 64 000 16 åringer, og 24 000 av 63 000 17 åringer) som ikke bodde sammen med begge foreldrene. Endringene innebærer at mange unge i lavinntektsfamilier ikke lenger vil ha rett til utdanningsstøtte.)

Vi har allerede hørt om ungdommer som ikke kan starte på videregående til høsten på grunn av lovendringene, og vi frykter at det er mange flere som ikke greier å gjennomføre videregående skolegang. Mange ungdommer i aleneforeldrefamilier med dårlig økonomi er i flere sammenhenger en utsatt gruppe, og å fjerne grunnstipendet vil frate dem muligheten til å gjennomføre videregående, og føre til flere drop-outs, med det resultat at langt flere ungdommer vil bli avhengige av NAV. Det er også helt uforståelig at regjeringen vil forskjellsbehandle ungdommer i familier med dårlig økonomi. For mens ungdommer som bor med aleneforeldre med lav inntekt, fratras stipendet, økes stipendet til ungdommer fra lavinntektsfamilier der foreldrene bor sammen.

Vi advarte mot konsekvensene i forkant av de nye reglene, og vi oppfordrer på det sterkeste politikerne om å ta til fornuft og heller legge til rette for at langt flere tar utdanning, istedet for å gjøre det motsatte.

Økonomisk sosialhjelp

Statistisk sentralbyrå siste tall viser sosialhjelpssatsene i 2014. Konklusjonen er entydig når vi går igjennom kommunene; satsene er uforsvarlig lave og sosialklientene har fått det verre de siste årene.

Tallene forteller først og fremst om en gruppe som sakker akterut, og politisk uvilje til å gjøre noe for de fattigste, samtidig som realinntektene for det store flertallet har økt for hvert år. Enslige sosialklienter fikk i gjennomsnitt en økning på 100 kroner per måned i satsene til livsopphold fra 2013 til 2014 og økningen i satsene for barn er på kroner 33,-. Korrigerer en for prisvekst har satsene reelt gått ned for barn og voksne. Det er kommunene selv som bestemmer satsene og forskjellene er store. Gjennomsnittssatsen i kommunene var 5571,- kroner per måned for enslige og kroner 2955,- for barn. Satsene skal dekke alle utgifter utenom husleie og strøm. Kommunen med de laveste satsene ligger på 3700,- i måneden og den med de høyeste på kroner 6887,- pr. måned. Ser en på utviklingen for de siste 5 årene, eller de siste 20 årene korrigert for prisvekst, blir bildet forsterket ved at satsene er bortimot uendret: De fleste andre har fått en stor lønnsøkning og velferdsvekst. Med andre ord er det skapt et veldig inntektsgap mellom flertallet i befolkningen og sosialhjelpsmottakerne.

Aleneforeldreforeningen har over flere år fulgt utviklingen i sosialhjelpen fordi vi er svært bekymret for denne gruppens levekår. Det er 84 000 barn i Norge i lavinntektsfamilier og mer en 50 000 barn lever i familier som rammes av alt for lave sosialhjelpssatser. Halvparten av disse igjen lever i aleneforeldrefamilier. Å øke de økonomiske forskjellene mellom sosialhjelpsmottakerne og flertallet av befolkningen, gjør oppvekstvilkårene verre for barna som rammes. Vi vet at det er dårlig samfunnsøkonomi å bevisst skape dårlige levekår for store grupper barnefamilier. Det er derfor på tide at politikerne tar ansvar, og setter minstesatsene for sosialhjelpen i kommunene på ett nivå som minst er på det Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) mener er tilstrekkelig til å kunne ha et nøkternt forbruk. For å nå opp til SIFOs satser for ett nøkternt forbruk må de fleste kommunene sette opp satsene til livsopphold med rundt 30%.

Stig Rusten

Generalsekretær i Aleneforeldreforeningen